

**SIEĆ NA RZECZ
INNOWACJI W ROLNICTWIE
I NA OBSZARACH WIEJSKICH**

Kreatywna wieś – gospodarstwa opiekuńcze jako innowacyjne kierunki w turystyce

Broszura przedwyjazdowa

Olsztyn, 2017 r.

**SIEĆ NA RZECZ
INNOWACJI W ROLNICTWIE
I NA OBSZARACH WIEJSKICH**

**Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich**

**Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020**

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Projekt realizowany przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Institucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

WARMIŃSKO-MAZURSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
z siedzibą w Olsztynie

Joanna Kazberuk

Kreatywna wieś – gospodarstwa opiekuńcze
jako innowacyjne kierunki w turystyce

Olsztyn, 2017 r.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax (89) 535 76 84, 526 44 39

e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.w-modr.pl

WMODR Oddział w Olecku

ul. Kolejowa 31, 19-400 Olecko

tel. (87) 520 30 31, 520 30 32, fax (87) 520 22 17

e-mail: olecko.sekretariat@w-modr.pl

Dyrektor WMODR

mgr inż. Damian Godziński

I Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Małgorzata Micińska-Wąsik

II Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału w Olecku

mgr inż. Zdzisław Kamiński

Skład: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn

tel./fax. 89 526 44 39, 89 535 76 84

e-mail: redakcja@w-modr.pl, www.w-modr.pl

Nakład: 500 egz.

Wydanie I

1. ZASADY FUNKCJONOWANIA ORAZ CELE SIR

Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich funkcjonuje w ramach Krajowej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich (podsieć KSOW) i ma charakter otwarty. Uczestnikami Sieci mogą być wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

Funkcjonowanie struktury organizacyjnej KSOW w tym SIR i realizacja zadań Sieci, w szczególności plany działania, w latach 2014-2020 są finansowane ze środków Pomocy Technicznej PROW 2014-2020.

Zadania Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, w tym zadania brokera innowacji, wykonują WODR-y umiejscowione we wszystkich 16 województwach, a koordynację wykonania tych zadań zapewnia CDR.

Cel główny SIR:

Wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcja żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Cele szczegółowe SIR:

- Ułatwienie tworzenia oraz funkcjonowania sieci kontaktów pomiędzy rolnikami, podmiotami doradczymi, jednostkami naukowymi, przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego oraz pozostałymi podmiotami wspierającymi wdrażanie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- Ułatwienie wymiany wiedzy fachowej oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- Pomoc w tworzeniu grup operacyjnych na rzecz innowacji oraz pomoc w opracowaniu projektów przez grupy operacyjne i partnerstwa na rzecz innowacji.

Zadania Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego w ramach SIR:

- Wyszukują partnerów do współpracy w ramach sieci w zakresie realizacji operacji na rzecz innowacji
- Identyfikują problemy i potrzeby związane z funkcjonowaniem SIR na obszarze danego województwa
- Ułatwiają tworzenie sieci kontaktów na rzecz innowacji
- Współpracują z CDR w zakresie tworzenia baz danych i zbierania propozycji operacji do realizacji w ramach planu dwuletniego
- Gromadzą i rozpowszechniają wyniki badań naukowych i prac badawczych, a także informacje na temat wdrażania nowych rozwiązań oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w województwie
- Zapewniają świadczenie usług przez brokerów innowacji

Kontakt do osób zajmujących się SIR w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie:

- Arkadiusz Tabaka, tel. 89 535 76 84 w. 51, e-mail: a.tabaka@w-modr.pl
- Urszula Anculewicz, tel. 89 535 76 84 w.60, e-mail: u.anculewicz@w-modr.pl
- Marcin Gołębiowski, tel. 89 535 76 84 w.52, e-mail: m.golebiowski@w-modr.pl

2. IDEA I ROZWÓJ ROLNICTWA SPOŁECZNEGO W POLSCE

Rolnictwo jest jedną z najprężniej rozwijających się gałęzi gospodarki. Jednakże gospodarstwa o mniejszym areale nie zawsze przynoszą satysfakcjonujące dochody, dlatego wraz z rozwojem kluczową rolę zaczynają odgrywać funkcje pozaprodukcyjne. Taką możliwość dają między innymi gospodarstwa opiekuńcze, z funkcji których korzyść może być wielopłaszczyznowa. Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przez krajami europejskimi są kwestie wynikające ze zmian demograficznych. O powszechnym procesie starzenia się społeczeństwa świadczy systematycznie wzrastający odsetek osób powyżej 65 roku życia. Na przestrzeni ostatniej dekady liczebność owej grupy zwiększyła się o ponad 18%, co w konsekwencji powoduje powiększanie się populacji w sędziwym wieku. Prognozy również nie są obiecujące – w 2050 roku liczba seniorów będzie stanowiła prawie 1/3 populacji. Wobec tego rozwój rolnictwa opiekuńczego jest szansą nie tylko dla rolników, ale także całego społeczeństwa.

Definicja rolnictwa społecznego obejmuje zespół działań wykorzystujących zasoby rolne oraz zwierzęce, aby świadczyć usługi społeczne na obszarach wiejskich lub podmiejskich. Najczęściej przyjmowane formy/obszary działań to:

- zajęcia reedukacyjne i terapeutyczne
- integracja w świecie pracy i włączenie społeczne
- działania pedagogiczne
- usługi opiekuńcze

Zatem, czym jest gospodarstwo opiekuńcze? Jest formą gospodarowania polegającą na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia. Ich najważniejszą cechą charakterystyczną jest wykorzystywanie potencjału gospodarstwa rolnego do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym celem włączenia społecznego osób przebywających w danym gospodarstwie.

3. GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZE NA ŚWIECIE

Pierwsze gospodarstwa opiekuńcze pojawiły się już w latach 60 i 70 ubiegłego wieku. Państwo, które jako pierwsze rozpoczęło poszukiwania nowych modeli opieki zdrowotnej, w szczególności osobom chorym psychicznie, była Holandia. Zakładane były głównie przez specjalistów z dziedziny psychiatrii w przestrzeni gospodarstwa rolnego.

Prawdziwy rozkwit nastąpił w latach 90 ubiegłego wieku. Było to związane ze zmianami, jakie zaszły w sektorze służby zdrowia – wprowadzenie „voucherów” na usługi opiekuńcze. I tak obywatele mogli korzystać zarówno z tradycyjnych instytucji, jak również tych bardziej alternatywnych.

Obecnie w Holandii jest ok. 1100 gospodarstw opiekuńczych różniących się między sobą wielkością oraz znaczeniem produkcji rolnej.

‘tParadijs

Jednym z ciekawszych przykładów jest gospodarstwo ‘tParadijs położone w Geldrii. Zostało założone przez Caroline i Ijsbranda Snoeij w 2006 r. W prowadzonym przez siebie gospodarstwie widzą realizację misji pomocy innym oraz zmiany świata na lepsze. Ich początki oparte były na ofercie weekendowej opieki dziennej dla dzieci z autyzmem. Obecnie z usług opiekuńczych korzysta 40 osób starszych z demencją, grupa 15 dorosłych z różnymi zaburzeniami psychicznymi oraz łącznie 70 dzieci i młodzieży z autyzmem. Koszty pobytu w gospodarstwie finansowane są ze środków publicznych. Właściciele zapewniają dowóz osobom starszym z demencją.

‘tParadijs jest gospodarstwem oferującym pobyty dzienne – od poniedziałku do piątku, w godzinach 9.30 – 15.30. Wyjątek stanowią dzieci z autyzmem – przebywają w gospodarstwie w weekend oraz w wybrane popołudnia w ciągu tygodnia.

Gospodarstwo mieści się na łącznej powierzchni 25 hektarów – ukierunkowane jest na produkcję owocowo-warzywną i hodowlę. Uprawia się tam ponad 40 gatunków warzyw, owoców oraz ziół. Hodowla obejmuje stado 40 krów rasy Deep Red, 200 świń na mięso (m.in. rasy mangalica) oraz 6000 kurczaków z wolnego chowu. Produkty gospodarstwa sprzedawane są w „sklepie firmowym” na terenie gospodarstwa, w lokalnych marketach i na bazarach, są również dostarczane do okolicznych restauracji. Sprzedaje się je po nieco wyższych niż przeciętne cenach – jako pochodzące z gospodarstwa ekologicznego i opiekuńczego. Konsumenci są gotowi płacić nieco więcej, traktując to jako swój wkład w funkcjonowanie gospodarstwa.

Osoby korzystające z usług gospodarstwa aktywnie uczestniczą w zajęciach: doglądają grządek i szklarni, karmią zwierzęta, czyszczą i pakują jajka oraz mięso na sprzedaż, pomagają w sklepie – wszystko na miarę swoich możliwości. Ten, kto w danym dniu nie ma ochoty pracować, może po prostu być i cieszyć się kontaktem z naturą.

‘tParadijs to społeczność ludzi razem pracujących i spędzających wspólnie czas. Gospodarstwo zatrudnia łącznie 25 osób: „zawodowego” rolnika, pielęgniarki, opiekunów, psychologów, pracowników administracyjnych. Pracują tu również nauczyciele i doradcy zawodowi. Oprócz tego ‘tParadijs może liczyć na wsparcie ok. 40 wolontariuszy, którzy zajmują się podopiecznymi.

Często są to studenci, emeryci z okolicznych miejscowości i byli „klienci”, którzy już nie kwalifikują się do publicznego finansowania.

4. KONCEPCJA FUNKCJONOWANIA GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH W POLSCE

W związku z tym, iż gospodarstwa opiekuńcze są formą gospodarowania polegającą na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia, w procesie powstania i prawidłowego funkcjonowania takiej placówki rekomenduje się uczestnictwo rolników bądź domowników. Aktualne uwarunkowania prawne ograniczają możliwość łączenia działalności rolniczej ze świadczeniem usług opiekuńczych. Zatem, możemy wyróżnić dwie możliwe formy świadczenia takich usług: jako podmiot ekonomii społecznej (fundacja, stowarzyszenie, spółdzielnia socjalna) oraz jako działalność gospodarcza. Zaleca się, aby gospodarstwa przyjmowały formy organizacyjne charakterystyczne dla jednostek pomocy społecznej. Zaletą takiego rozwiązania jest możliwość skorzystania z gotowych wzorców.

Kto może być odbiorcą usług?

- seniorzy – osoby w podeszłym wieku, wymagające opieki, terapii, rehabilitacji, zajęć integracyjnych ze względu na wiek,
- niepełnosprawni intelektualnie i fizycznie,
- bezrobotni,
- uzależnieni,
- zwolnieni z zakładów penitencjarnych,
- tzw. „trudna młodzież” – dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Gospodarstwa opiekuńcze mimo zróżnicowania wynikającego z profilu działalności rolniczej oraz grupy docelowej, posiadają również cechy wspólne. W każdym gospodarstwie występują zasoby, które można wykorzystać w trakcie świadczenia usług. Należą do nich m.in. chów zwierząt gospodarskich, uprawa roślin towarowych, leśnictwo, zielarstwo czy ogrodnictwo. Pamiętajmy, że wybór grupy docelowej w głównej mierze zależy od właścicieli gospodarstwa. Zaleca się, aby w pierwszym okresie ich istnienia głównymi odbiorcami były osoby starsze, nieaktywne zawodowo bądź niesamodzielne.

Taka rekomendacja odnośnie wyboru odbiorców usług gospodarstw opiekuńczych jest poparta licznymi argumentami:

- starzenie się społeczeństwa,
- wydłużanie się życia – wiele osób musi rezygnować z aktywności zawodowej z uwagi na konieczność opieki nad starszymi członkami rodziny,
- odpływ młodych ludzi z obszarów wiejskich,

- zapotrzebowanie na innowacyjne sposoby terapii, które mogą być atrakcyjne dla zamożnych klientów,
- strefa biznesowa,
- polityka państwa.

Modele gospodarstw opiekuńczych

- Dzienny dom pobytu - ośrodek wsparcia, w którym świadczy się pomoc osobom samotnym, powyżej 60 roku życia, które z przyczyn losowych wymagają pomocy z zakresu usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych lub posiłku. DDP mogłyby funkcjonować zarówno jako podmiot ekonomii społecznej oraz jako działalność gospodarcza.
- Rodzinny dom pomocy – forma usług opiekuńczych oraz bytowych świadczonych przez osobę w jej miejscu zamieszkania całodobowo dla nie mniej niż 3 i nie więcej niż 8 osób wymagających wsparcia. RDP wymagają współpracy z samorządem gminnym, bowiem podopieczni kierowani są w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez kierownika ośrodka pomocy społecznej. W zależności od sytuacji finansowej podopiecznego samorząd finansuje w części lub w całości jej pobyt. Pensionariusze, którzy nie otrzymują wsparcia finansowego, zobowiązani są do samodzielnego opłacania pobytu.
- Placówka całodobowej opieki prowadzona w ramach działalności gospodarczej – opieka w tego typu placówce polega na świadczeniu usług z uwzględnieniem stanu zdrowia, sprawności fizycznej oraz intelektualnej a także indywidualne potrzeby i możliwości danej osoby. Zakres usług obejmuje usługi bytowe (zapewnienie miejsca pobytu, żywienia, utrzymania czystości) i usługi opiekuńcze (udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych, pielęgnację, opiekę higieniczną, kontakt z otoczeniem). Placówki całodobowe nie wymagają ścisłej współpracy z samorządem.

5. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA

Sposób finansowania gospodarstwa opiekuńczego zależy od formy prawnej, w jakiej to gospodarstwo będzie funkcjonować. Gospodarstwo opiekuńcze będące podmiotem ekonomii społecznej może korzystać ze ścieżki finansowania w systemie pomocy społecznej. Gospodarstwo opiekuńcze prowadzące działalność gospodarczą będzie musiało w większym stopniu finansować się we własnym zakresie.

- Programy współpracy z organizacjami pozarządowymi – realizowane w oparciu o ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zgodnie z którą organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego uchwalają roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Roczne plany uchwalane są do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu.

Programy rządowe:

- Wieloletni Program Rządowy Senior-Wigor/Senior+ - celem jest wsparcie seniorów (osób nieaktywnych zawodowo w wieku 60+) poprzez dofinansowanie działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior-WIGOR”. Ponadto umożliwienie korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywizacji, w tym oferty prozdrowotnej, edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej .
- Rządowy Program Aktywności Społecznej Osób Starszych – celem jest poprawa jakości i poziomu życia starszych osób dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Ponadto umożliwienie im aktywności społecznej daje możliwość zagospodarowania ich potencjału.
- Inkubator Innowacji Społecznych finansowane w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój – jeden z pięciu głównych funduszy, poprzez które UE wspiera rozwój społeczno-gospodarczy krajów członkowskich. Środki z EFS wykorzystywane są na poziomie krajowym (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój) oraz regionalnym (Regionalne Programy Operacyjne)
- Inkubator Wielkich Jutra – realizowany przez DGA S.A. z siedzibą w Poznaniu, wdrażamy w ramach IV Osi Priorytetowej PO WER ma zlecenie Ministerstwa Rozwoju, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Aktualne informacje znajdują się na stronie www.gospodarstwa-opiekuńcze.pl

6. WYBRANE GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZE W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM

CENTRUM REHABILITACYJNO-WYPOCZYNKOWE

Centrum Rehabilitacyjno – Wypoczynkowe MEDIMAS otwarte zostało we wrześniu 2015 r. Położone jest w miejscowości Bielawy w odległości 30 km na północ od Torunia. Jest to prywatny ośrodek rehabilitacji, w którym prowadzone są turnusy dla osób niepełnosprawnych. W swojej ofercie właściciele posiadają bogate pakiety rehabilitacyjne w tym kinezyterapia, fizyoterapia oraz masaże czy sauny. Ośrodek jest dostępny dla wszystkich – bez ograniczeń wiekowych. Wśród dodatkowych atrakcji jest kocyk, który pomaga dzieciom w trakcie hipoterapii.

Gospodarstwo w swojej ofercie posiada pobyty:

- całodobowe krótkoterminowe (do dwóch tygodni),
- opieka dzienna (8 godzin, od poniedziałku do piątku).

adres: Bielawy 11,
87-214 Płużnica
tel. 731 773 262

fot. Centrum Rehabilitacyjno-Wypoczynkowe

fot. Centrum Rehabilitacyjno-Wypoczynkowe

fot. Centrum Rehabilitacyjno-Wypoczynkowe

GOSPODARSTWO AGROTURYSTYCZNE Zofia i Monika Pestka

Gospodarstwo agroturystyczne z własnym dostępem do jeziora, usytuowane w pobliżu lasu. Właściciele oferują podopiecznym m.in. duży ogród z drzewami owocowymi. Ponadto zainteresowani mogą pomagać w pracach rolniczych takich jak żniwa lub opiekować się zwierzętami gospodarskimi. Gospodarze uatrakcyjniają pobyt również poprzez pieczenie chleba oraz wyrób serów.

W ramach zagospodarowania czasu wolnego, poza uczestnictwem w pracach domowych i gospodarskich, właściciele oferują również terapię zajęciową: wspólne wykonywanie gazetki, czytanie, gry planszowe, przejażdżki wozem, przejażdżki w siodle, wieczorki taneczne, warsztaty wyrobu mydła, wieczorki poetyckie.

Pani Monika posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe do opieki nad osobami starszymi, potwierdzone doświadczeniem pracy w szpitalu jako masażyście, w warsztatach terapii zajęciowej, Środowiskowym Domu Samopomocy oraz szkole specjalnej jako doradca zawodowy.

Gospodarstwo w swojej ofercie posiada pobyty:

- całodobowe długoterminowe (od miesiąca do roku, z możliwością przedłużenia umowy),
- całodobowe krótkoterminowe (od dwóch dni do kilku tygodni),
- dzienne stałe (opieka dzienna),
- dzienne sporadyczne (opieka dzienna w razie nagłej potrzeby).

Adres: Kruszka 6
89-511 Cekcyn
tel. 889 146 612

*fot. Gospodarstwo Agroturystyczne,
Zofia i Monika Pestka*

fot. Gospodarstwo Agroturystyczne, Zofia i Monika Pestka

fol. Gospodarstwo Agroturystyczne, Zofia i Monika Pestka

AGROTURYSTYKA Zofia i Maria Kulczyk

Rolne gospodarstwo agroturystyczne, położone w malowniczym regionie wśród pól i lasów. Podopieczni mogą pomagać w opiece nad zwierzętami lub w pielęgnacji ogrodu. Właściciele hodują kilka gatunków zwierząt – bardzo przyjaźnie nastawionych do gości. W pobliżu znajduje się również tówisko rybne. Państwo Kulczyk swoim gościom oferują również wspólne biesiadowanie w oryginalnym Wigwamie. Są w stanie zapewnić transport osób niepełnosprawnych. Pani Zofia poza możliwością uczestnictwa w zajęciach domowych oraz gospodarskich organizuje również warsztaty florystyczne i rękodzielnicze w nich m.in. wiązanki okolicznościowe, wyroby z papieru (np. kartki świąteczne) i włóczki. Ponadto gospodyni posiada duże zdolności manualne, a jej pasją jest wykonywanie ozdób i dekoracji do domu. Dzięki temu goście, pod jej kierunkiem, mogą przygotować oryginalne pamiątki z wakacji i rozwijać własną kreatywność. Pani Zofia ukończyła kurs opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

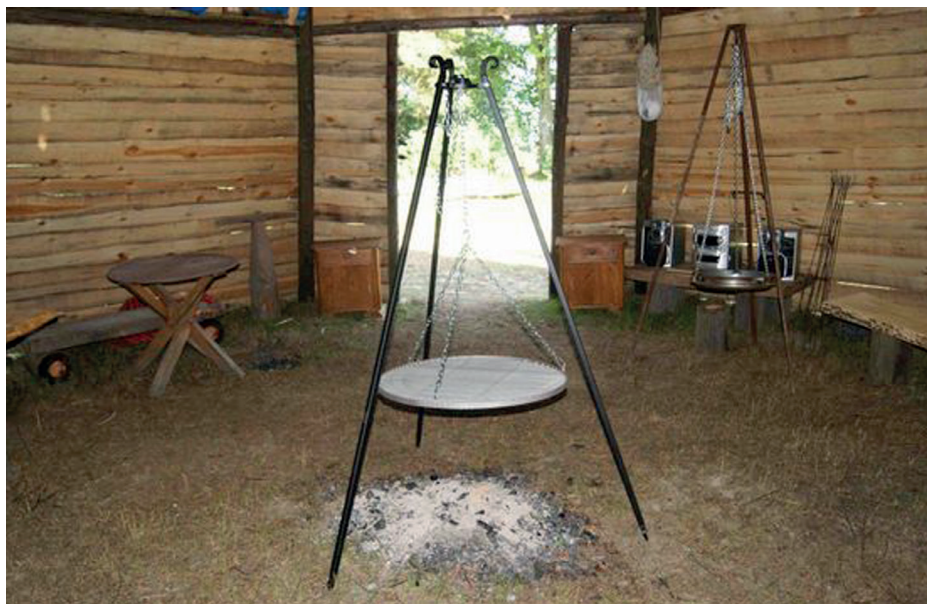
Gospodarstwo w swojej ofercie posiada pobyty:

- dzienne stałe (opieka dzienna)**
- dzienne sporadyczne (opieka dzienna w razie nagłej potrzeby)**

Adres: Bystaw 38
89-510 Bystaw
tel. 501 443 948

fot. Agroturystyka Zofia i Maria Kulczyk

fot. Agroturystyka Zofia i Maria Kulczyk

fot. Agroturystyka Zofia i Maria Kulczyk

LEŚNY DOM Jadwiga Wolińska

Rolne gospodarstwo agroturystyczne położone w otoczeniu lasu i łąk. W związku z lokalizacją są tam doskonałe miejsca obserwacyjne dla ornitologów – zarejestrowano kilkadziesiąt gatunków ptaków. I tak, miłośnicy przyrody mają dogodne warunki do podglądania wielu gatunków zwierząt leśnych. Właściciele stworzyli doskonałe miejsce dla osób pragnących wyciszenia. Organizują spacer po okolicznych łąkach z warsztatami rozpoznawania ziół oraz wycieczki krajoznawcze po okolicy. Wspólnie przygotowują posiłki. Ponadto Państwo Wolińscy często organizują spływy kajakowe po Brdzie i Wielkim Kanale Brdy. Dodatkową atrakcją jest znajdujący się zaledwie kilkanaście kilometrów dalej najdłuższy w Polsce akwedukt wodny w Fojutowie. Wieczorami, w blasku świec i księżyca organizowane są spotkania z opowiadaniem i legendami, które prowadzi gospodarz. Prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego ułatwia fakt, że Pani Jadwiga jest z wykształcenia pracownikiem socjalnym oraz ukończyła kurs opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

Gospodarstwo w swojej ofercie posiada pobyty:

- całodobowe krótkoterminowe (od dwóch dni do kilku tygodni)
- dzienne stałe (opieka dzienna)

Adres: Koślinka 10
89-504 Legbąd
tel. 600 481 296

fot. Leśny Dom, Jadwiga Wolińska

fot. Leśny Dom, Jadwiga Wolińska

fol. Leśny Dom, Jadwiga Wolińska

PIŚMIENNICTWO

- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Gospodarstwa opiekuńcze w Borach Tucholskich a doświadczenia holenderskie. Minikowo, 2014.
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Zawsze aktywni, gospodarstwa opiekuńcze Borów Tucholskich. Minikowo, 2014.
- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oddział w Krakowie, Gospodarstwa opiekuńcze, budowanie sieci współpracy. Kraków, 2017.
- www.agrokulczyk.las.pl
- www.agroturystyka.las.pl
- www.medimasbielawy.pl
- www.gospodarstwa-opiekuncze.pl

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
www.w-modr.pl

GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZE

Koordynatorzy SIR

Arkadiusz Tabaka
tel. 665 830 954
tel. 89 535 76 84 wew. 51
a.tabaka@w-modr.pl

Urszula Anculewicz
tel. 697 632 088
tel. 89 535 76 84 wew. 60
u.anculewicz@w-modr.pl

Marcin Gołębiowski
tel. 665 830 496
tel. 89 535 76 84 wew. 52
m.golebiowski@w-modr.pl